

Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада ДФ 70.895.079 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, прийняла рішення про присудження **БОРСУКУ Валерію Олександровичу** ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право на підставі прилюдного захисту дисертації – «**Позбавлення батьківських прав у сімейному праві**».

«11» квітня 2026 року.

БОРСУК Валерій Олексійович, 1983 року народження, громадянин України. Освіта вища: в 2006 році закінчив Львівський національний університет імені Івана Франка, і отримав повну вищу освіту за спеціальністю «Правознавство» та здобув кваліфікацію спеціаліст юрист.

Голова Чемеровецького районного суду Хмельницької області.

Аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Дисертацію виконано у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький.

Наукова керівниця: кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова **Ірина Леонідівна СЕРДЕЧНА**.

Здобувач має 9 наукових публікацій, зокрема: три наукових статті в наукових фахових виданнях, визнаних МОН України, одна стаття в періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача (KELM (Knowledge, Education, Law, Management), Польща), п'ять виступів та доповідей на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях:

1. Борсук В. Досвід правового регулювання позбавлення батьківських прав за законодавством Молдови та окремих держав Європейського Союзу. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. №3 (31). С. 95-100.

2. Борсук В. Правові підстави позбавлення батьківських прав: питання теорії та практики. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2023. №5 (57). С. 129-134.

3. Борсук В. О. Безповоротність поновлення батьківських прав та поновлення таких сімейних прав. *Наше право*. 2025. №3. С. 141-146.

4. Борсук В. О. Парадигма позбавлення батьківських прав у сімейному праві України. 2025. №17. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2025-17-01-10>.

5. Борсук В. О. Поняття та підстави позбавлення батьківських прав в сімейному праві. *Двадцять перші осінні юридичні читання: збірник тез Міжнародної наукової конференції, присвяченої 30-річчю Хмельницького*

університету управління та права імені Леоніда Юзькова (м. Хмельницький, 6 жовтня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 120-122.

6. Борсук В. О. Судовий захист прав та інтересів дитини у справах про позбавлення батьківських прав. *Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення: збірник тез Науково-практичного круглого столу, присвяченого 74-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини* (м. Хмельницький, 9 грудня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 37-39.

7. Борсук В. О. Поновлення батьківських прав: поняття та правові наслідки у законодавстві та правовій доктрині. *Цивільне право: проблеми теорії та правозастосування: матеріали XXI наук.-практ. конф., присвяч. 101-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР, ректора Харків. юрид. ін-ту (1962–1987 рр.) В. П. Маслова (Харків, 17 лют. 2023 р.)*. Харків: НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2023. С. 268-270.

8. Борсук В. О. Правові наслідки позбавлення батьківських прав для особи, позбавленої батьківських прав. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави: збірник тез XXVII щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова* (м. Хмельницький, 10 березня 2023 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 21-23.

9. Борсук В. О. Правові наслідки позбавлення батьківських прав для дитини та інших членів сім'ї особи, позбавленої батьківських прав. *Актуальні проблеми приватного та публічного права: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 94-річчю з дня народження члена-кореспондента НАПрН України, академіка Міжнародної кадрової академії, Заслуженого діяча науки України, доктора юридичних наук, професора Процевського О. І.* (31 березня 2023 року). Харків, 2023. С. 372-375.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

Рецензентка – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова **Галина Володимирівна АНІКІНА**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Запропоноване автором дуальне розуміння позбавлення батьківських прав як складника норми сімейного права, що встановлює санкцію особистого немайнового характеру за невиконання матір'ю, батьком, усиновлювачем, який був записаний матір'ю, батьком усиновленої ним дитини, своїх батьківських обов'язків (статичний аспект), а також як сімейно-правової санкції особистого немайнового характеру, що застосовується судом до матері, батька, усиновлювача, який був записаний

матір'ю, батьком усиновленої ним дитини, як правовий наслідок невиконання нею, ним батьківських обов'язків (динамічний аспект), є неповним. На нашу думку, позбавлення батьківських прав може розглядатися не тільки як інститут сімейного права та сімейно-правова санкція, а й як спосіб захисту сімейних прав та інтересів дитини судом від неналежного виховання з боку батьків у разі, якщо змінити поведінку батьків у кращий бік неможливо, і лише за наявності вини у діях батьків.

2. Потребує додаткового обґрунтування позиція автора щодо закріплення у сімейному законодавстві невичерпного (відкритого) переліку підстав позбавлення батьківських прав. Зокрема, дискусійним є питання встановлення можливості позбавлення батьківських прав з інших підстав, що мають істотне значення. Йдеться про випадки, коли поведінка матері або батька не є правозгідною та суперечить моральним засадам суспільства.

На нашу думку, таке формулювання негативно позначиться на захисту інтересів як дитини, так і батьків, зважаючи на досить широке формулювання поняття «інші підстави, що мають істотне значення». Крім того, виникає питання щодо доцільності розширення підстав позбавлення батьківських прав осіб, які є токсикоманами, ігроманами (лудоманами), інтернет-залежними (кіберзалежними), є анорексиками, kleptomанами, піроманами лише за фактом наявності відповідного захворювання без зв'язку їх поведінки із можливою загрозою життю, здоров'ю дитини, належним виконанням щодо неї батьківських обов'язків. Також виникає питання чи ці підстави можуть призвести лише до позбавлення батьківських прав чи наприклад й до відібрання дитини від батьків без позбавлення батьківських прав.

3. Є недостатньо обґрунтованою позиція автора щодо того, що позов про поновлення батьківських прав може бути поданий не раніше як через 6 місяців з дня набрання законної сили рішенням суду про позбавлення батьківських прав.

4. Автор дає визначення поняття рішення суду про поновлення батьківських прав: як базованого на засадах верховенства права, законності й обґрунтованості акту судової влади, що ухвалений іменем України та яким вирішується розгляд справи про поновлення батьківських прав. Варто було б акцентувати увагу на тому які ознаки зазначеного поняття визначені особисто автором.

5. Автор досліджує положення Книги шостої проєкту Цивільного кодексу України щодо правового регулювання позбавлення батьківських прав, зокрема досліджує новели у такому правовому регулюванні. Акцентує увагу, що запропоновані зміни стосуються правових наслідків позбавлення батьківських прав, особливостей передачі дитини іншому з батьків, який несе за неї батьківську відповідальність. В роботі також акцентується на прогресивності положень Проєкту Цивільного кодексу України, що регламентують інститут позбавлення батьківських прав. Однак в дисертації немає належного аналізу положень Проєкту щодо тематики дисертаційного дослідження. Автору варто було дати оцінку положенням Книги шостої

Проекту Цивільного кодексу України щодо правового регулювання позбавлення батьківських прав, можливо запропонувати доповнити Проект положеннями з дисертації».

Рецензентка – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова **Світлана Олексіївна ЯКИМЧУК**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Автор детально визначає правову природу поновлення батьківських прав як способу захисту сімейних прав та інтересів батьків та дітей, а саме, що цей спосіб виявляється у встановленні батьківських правовідносин (при поновленні батьківських прав суд попередньо встановлює, що ті обставини, які стали причиною для позбавлення батьківських прав, вже відсутні, а тому батько, мати дитини, що позбавлені батьківських прав, можуть знову отримати весь комплекс прав, які вони мають з огляду на власний правовий статус); у відновленні правовідносин, що існувало до позбавлення батьківських прав (в результаті поновлення таких сімейних прав правові наслідки позбавлення батьківських прав зникають та здійснюється повернення до того стану, який існував до позбавлення батьківських прав). Однак поза увагою автора залишилося питання правової природи позбавлення батьківських прав як способу захисту сімейних прав та інтересів дитини.

2. Нечітко визначеною є пропозиція автора щодо законодавчого розмежування підстав і порядку позбавлення батьківських прав, а також щодо здійснення примусового виконання рішень про встановлення побачення з нею або усунення перешкод у побаченні з дитиною державним або приватним виконавцем. Автору слід більш детально обґрунтувати згадані положення наукової новизни.

3. Потребує детальнішого обґрунтування питання подання заяви про надання права на побачення з дитиною. Автор визначає цю заяву як цивільний процесуальний документ, з яким матір, батько, які позбавлені батьківських прав, звертаються до суду для уможливлення побачень зі своєю дитиною. Однак, не досить повно досліджені процесуальні аспекти подання та розгляду такої заяви судом».

Офіційна опонентка – доктор юридичних наук, професор, виконувач обов'язків завідувача кафедри міжнародного та приватного права Київського університету права Національної академії наук України **Віталій Миколайович ЧЕРНЕГА**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. У контексті пропозиції автора змінити назву ст. 164 Сімейного кодексу України «Підстави позбавлення батьківських прав» (пункт 16 наукової новизни дисертації) під час публічного захисту хотілося б почути авторські визначення понять «підстави позбавлення батьківських прав», «порядок позбавлення батьківських прав», що збагатили б юридичну думку нашої держави.

2. У п. 13 наукової новизни здобувач ступеня доктора філософії пропонує розмістити спочатку приписи Сімейного кодексу України про відібрання дитини від батьків без позбавлення батьківських прав, а далі – приписи Сімейного кодексу України про позбавлення батьківських прав. Під час публічного захисту дисертації хотілося б знати авторську візію про послідовність розміщення приписів про відібрання дитини від батьків без позбавлення батьківських прав, позбавлення батьківських прав у проєкті Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), оприлюдненого 22 січня 2026 року.

3. Складно не солідаризуватися з позицією автора, який пропонує розширити українську законодавчу систему підстав позбавлення батьківських прав (п. 15 наукової новизни дисертації). Однак підстави позбавлення батьківських прав як об'єкти сучасної наукової класифікації не були презентовані, що може бути поштовхом (імпульсом) для провадження нового авторського мікродослідження.

4. Позитивно, що автору вдалося розглянути позбавлення і поновлення батьківських прав через призму правозастосовної практики України. При цьому найбільший фокус зроблено на практиці Верховного Суду в справах про позбавлення і поновлення батьківських прав. Тому в майбутньому автору доцільно звернути пильну увагу на здобутках, проблемах і перспективах практики нижчих судових інстанцій у справах про позбавлення і поновлення батьківських прав в Україні».

Офіційна опонентка – докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри цивільного права та процесу ДВНЗ «Ужгородський національний університет» **Марія Василівна МЕНДЖУЛ**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Зауважено, що вперше *«обґрунтовано, що до наукового сімейно-правового обігу варто запровадити термін «безповоротність поновлення батьківських прав».* Поняття безповоротності поновлення батьківських прав доцільно визначити як *неможливість відновлення втрачених батьківських прав матері, батька, усиновлювача у випадках, установлених законом».* Вказаний висновок доволі дискусійний, більш справедливим є існуючий підхід, що надає можливість матері, батьку усвідомити неправильність дій щодо дитини, виправитись, а також скористатися порядком поновлення батьківських прав, що також розглядається у судовому порядку із дотриманням відповідності такого поновлення найкращим інтересам дитини.

2. Дискусійним є висновок автора, що вперше сформовано дефініцію *«запропоновано дефініцію «поновлення батьківських прав у сімейному праві» як порядку відновлення правового зв'язку між матір'ю, батьком, які позбавлені батьківських прав, та дитиною, або між усиновлювачем, який був записаний матір'ю, батьком усиновленої ним дитини, і цією дитиною, що здійснюється судом за наявності підстав, установлених законом, в*

інтересах дитини», необхідно надати додаткові пояснення щодо нових положень у вказаному визначенні.

3. Також, вважаємо дискусійним висновок автора про те, що удосконалено «*дефініцію «влаштування дитини, батьки якої позбавлені батьківських прав» як передання дитини, мати, батько якої позбавлені батьківських прав, на виховання в сім'ю або дитячий заклад для забезпечення її виховання, освіти, розвитку і захисту її прав та інтересів*». На наш погляд, вказане формулювання містить усталені підходи, а також не включає всі можливі форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, зокрема патронатне виховання, передання під опіку/піклування, влаштування у прийомну сім'ю та до дитячого будинку сімейного типу.

4. Потребує додаткового теоретичного та практичного аналізу висновок автора, що «...в законі має бути невичерпний (відкритий), а не навпаки вичерпний (закритий), перелік підстав ПБП, зокрема, встановити, що матір, батько можуть бути позбавлені батьківських прав з інших підстав, що мають істотне значення, зокрема, її, його поведінка не є правозгідною, суперечить моральним засадам суспільства». Ми переконанні, що як сімейно-правова санкція позбавлення батьківських прав має відбуватися виключно на вичерпному переліку, який встановлюється законом, передбачає баланс приватних та публічних інтересів із одночасним пріоритетом врахування найкращих інтересів дитини».

Голова ради – докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова **Світлана Дмитрівна ГРИНЬКО**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«Звернути увагу на обережність до використання термінологічних тлумачень, в тому числі щодо їх доцільності».

Результати голосування:

«За» **5** членів ради,
«Проти» **НЕМАЄ**.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує **БОРСУКУ Валерію Олексійовичу** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 70.895.79

Світлана ГРИНЬКО